

hlađenje direktnom evaporacijom, a češće hlađenje pločastim hladionikom s pomoću prethlađenja s vodom i hlađenja s ledenom vodom, pa cisterna služi samo za akumulaciju mlijeka.

Kod bazena i cisterni treba svakako uključiti proces automatiziranog pranja s pomoću okretljivih uređaja za prskanje, koji osiguravaju korektno čišćenje

Dipl. ec. Dušan Vitković, Novi Beograd

Poslovno Udruženje mlekarske industrije

PROBLEMATIKA PROIZVODNJE, POTROŠNJE I PROMETA MASLACA

U V O D

Pitanje maslaca u ekonomici naše mlekarske industrije je vrlo važno, ako ne i osnovno pitanje. Položaj maslaca na tržištu, u uslovima industrijske proizvodnje mleka, savremenih metoda za obradu i preradu mleka i konkurentnosti tržišta, domaćeg i inostranog, je osnovni indikator ekonomike mlekarske industrije, i u zemljama s najrazvijenijom mlekarskom industrijom, pa i kod nas. Plaćanje i otkup mleka samo prema sadržaju mlečne masti, kako je to kod nas i propisima regulisano, potpuno sužava domen određivanja monetarne vrednosti mleka na tržištu na osnovu ekonomskog značaja svih ostalih sastojaka mleka, koji kompleksno čine kvalitet mleka, već ga svodi samo na tržišnu vrednost mlečne masti.

Iako je gotovo nemoguće tačno proceniti ekonomsku vrednost pojedinih sastojaka mleka, i njihovo učešće u formiranju otkupnih i prodajnih cena mleka, ipak se određivanjem garantovanih, minimalnih otkupnih cena mleka samo prema sadržaju masti, rentabilitet industrijske prerade mleka svodi samo na bazi tekuće cene maslaca na tržištu. Otuda ne bi trebalo biti ništa strano i neobično, što se digla ovolika bura oko toga, da li treba i dalje uvoziti maslac, ili bi uvoz trebalo zabraniti. Šta više, nama se čini da je ovo reagovanje vrlo pozitivna činjenica, što je baš ovo osnovno pitanje, uvoz-izvoz maslaca izazvalo tako oštre rasprave, ne samo među mlekarskim privrednim organizacijama i privrednim krugovima koji se bave ovim pitanjem, već i u široj javnosti. Činjenica je da nijedan događaj u posleratnom razvoju mlekarske industrije nije pobudio toliko interesovanja, kao što je pitanje uvoza maslaca.

Mišljenja su podeljena i dijametralno se razilaze. Jedni su za uvoz maslaca i u prilog svojih stavova navode čitavu dokumentaciju. Drugi su protiv, koji takođe navode podatke i analize koje govore protiv uvoza. Iz tih podataka, po našem mišljenju, proizilazi jedno zajedničko gledište. Naime, da u tome nisu toliko sporne količine maslaca koje bi trebalo uvesti ili ne uvoziti, koliko princip i politika da li treba uopšte uvoziti maslac, u ovim uslovima razvoja stočarstva, pa analogno tome i razvoja mlekarske industrije. U okviru pokrenute diskusije, koja će u svakom slučaju vrlo mnogo koristiti daljem razvoju mlekarske industrije, iznećemo i svoje mišljenje na osnovu podataka s kojima raspolazemo.

Protivnici uvoza maslaca strahuju, da bi uvezene količine maslaca, potpuno ugrozile i ovako nerentabilnu stočarsku proizvodnju na društvenom sektoru proizvodnje. Pristalice uvoza pak, postavljaju pitanje, da li se može dozvoliti da tržište ostane bez maslaca, kao i da se dovede u pitanje rentabilitet mlekara koje proizvode sladoled na industrijski način, kao što se već u našoj praksi dešavalo, »ima maslaca na tržištu, nema maslaca na tržištu«?

Tabela 1

PROIZVODNJA MASLACA
na društvenim i individualnim gazdinstvima

Godina proizvodnje	Na društvenim gazdinstvima, (u industriji)		Kod individualnih proizvođača količina tona	Ukupno proizvedeno tona	Preračunato na ekvivalent mleka tona	Prerađeno mleka u maslac u % od ukupne proizvodnje
	količina tona	indeks 1965 = 100				
1959 ¹⁾	2553	65,6	8955	11.508	253.176	10,3
1960	3150	81,0	7615	10.765	215.300	8,6
1961	3310	85,0	7488	10.798	215.960	8,9
1962	3470	89,1	1812	5.282	123.599	5,4
1963 ¹⁾	2070	53,2	774	2.844	62.568	2,8
1964	3209	82,4	703	3.912	86.064	3,7
1965	3895	100	613	4.508	99.176	4,2
1966	5874	150,9	823	6.697	147.334	5,6
1967 ²⁾	5511	141,5	n. p. ³⁾	5.511	121.242 ⁴⁾	4,3 ⁵⁾

¹⁾ Izvori podataka: SGJ-1967 i Statistički bilten br. 480/66. Od 1962. ne registruje se proizvodnja maslaca na individualnim gazdinstvima već samo otkup poljoprivrednih proizvoda od individualnih proizvođača.

²⁾ Za 1967. registrovana proizvodnja maslaca samo do kraja novembra 1967.

³⁾ Podaci nisu još objavljeni.

⁴⁾ Faktor preračunavanja, za 1 kg maslaca 22 l mleka

⁵⁾ Podaci nisu još objavljeni, procena autora.

Ovde se javlja i prvi kamen spoticanja, nerazumevanja i podvojenosti u mišljenjima, što jedni tvrde da ima dovoljno maslaca na tržištu, a drugi misle da ga nema u dovoljnim količinama. Međutim, ni jedni ni drugi nisu se dotakli pitanja: cene maslaca na tržištu i politike otkupa mleka, standarda naših ljudi i kupovne moći potrošača, i uopšte položaja maslaca na tržištu kao nosioca ekonomike i rentabilneta mlekarske industrije. Da bi se odgovorilo na ova pitanja, nema potrebe da ulazimo, po našem mišljenju, ni u kakva duboka ekonomska istraživanja, već da se jednostavno kritički osvrnemo, na sve one pokazatelje i faktore koji određuju mesto maslaca na tržištu u jednoj zdravoj ekonomskoj politici mlekarske industrije.

PROIZVODNJA I POTROŠNJA MASLACA

Proizvodnja maslaca je kod nas organizovana na društvenim i privatnim gazdinstvima, tj. u mlekarama na industrijski način i kod individualnih proizvođača na zanatski način. Iz podataka o proizvodnji maslaca, (tabela 1.) vidi se, da je proizvodnja u slabom rastu tek od 1965., ali da još uvek nije dostignut nivo proizvodnje maslaca iz perioda 1959/61. godine. Posle toga nastaje period stagnacije u proizvodnji sve do 1965. kada se proizvodnja na kraju stabilizovala na oko 6000 tona prosečno godišnje. Kako se proizvodnja maslaca kreće na individualnim gazdinstvima nema pouzdanih podataka? Ona svakako vrlo mnogo oscilira iz godine u godinu u zavisnosti od cene mleka i politike otkupa od strane mlekara. Prema zvaničnim procenama ta se proizvodnja kretala oko 7500 tona godišnje do 1962. Posle toga ne registruje se proizvodnja maslaca već otkup poljoprivrednih proizvoda, uključujući i mleko i mlečne proizvode. Stoga se od 1963. situacija u pogledu statističkih podataka o proizvodnji maslaca bitno menja, jer je industrijska proizvodnja postala jedini siguran snabdevač tržišta. Postoji još jedna činjenica, koja umosi izvesnu zabunu i baca senku nepoverenja i sumnje na ove naše podatke. Naime, radi se o tome, što se u zvaničnim međunarodnim statistikama registruju nešto drugojačiji podaci o proizvodnji maslaca u Jugoslaviji.¹⁾

Tabela 2

PROIZVODNJA MASLACA U JUGOSLAVIJI prema inostranim publikacijama

	Prosek proizvodnje				u % 1958/62 = 100		
	1958/62.	1963/65.	1964	1965	Prosek 1963/65.	1964	1965
u 000 m.t. *)	21	20,7	20,0	20,0	99 ⁰ / ₁₀₀	95	95

*) 1 metric ton = 0,984 tona

Za registrovanu proizvodnju maslaca u domaćoj industriji, prema tome, preračunato na ekvivalent mleka troši se oko 5% mleka od ukupne proizvodnje ili oko 25% od ukupno otkupljenih količina mleka u 1966.

Na snabdevenost tržišta su svakako uticale i one količine maslaca i ostalih mlečnih proizvoda, koje su se u međuvremenu uvezile ili izvezile.

Podaci o stanju izvoza-uvoza maslaca, za period koji se posmatra (tabela 3) pokazuju da smo mi uglavnom do 1962. izvezili maslac, iako su bile u pitanju neznatne količine, a od 1963. pa do 1967. uvezili maslac i to znatnih količina u odnosu na našu ukupnu proizvodnju. Čudna je vremenska podudarnost ovih podataka, o domaćoj proizvodnji maslaca i politike izvoza i uvoza maslaca, ako je verovati zvaničnim publikacijama. Sve do 1962. dokle smo bili izvoznici maslaca, prosečna godišnja proizvodnja maslaca u domaćoj proizvodnji je iznosila nešto preko deset hiljada tona. Već 1963. evidentirana domaća proizvodnja maslaca je opala za 36% u odnosu na proizvodnju iz 1962. ili za 53,2% u odnosu na 1965. Iste godine počinje se s uvozom maslaca i već

Tabela 3

IZVOZ-UVOZ MASLACA

Godina	I z v o z		U v o z	
	količina tona	vrednost 000 st. d	količina tona	vrednost 000 st. d
1959 ¹⁾	14,7	4.409	—	—
1960	0,5	188	—	—
1961	28,1	9.060	—	—
1962 ²⁾	22,5	6.179	—	—
1963	—	—	2.432,9	715.400,0
1964	—	—	2.650,8	532.812,0
1965	—	—	275,4	74.187,0
1966	—	—	1.333,8	1.052.559,0
1967 ³⁾	—	—	4.270,5	3.269.845,0

¹⁾ Izvor podataka: Statistika Spoljne trgovine 1959/1966. Za 1967. orijentacioni podaci. Po nomenklaturi registrovane količine maslaca obuhvataju: maslac sveži i maslac topljeni — maslo.

²⁾ Izvoz od 1959—1962. uglavnom za Italiju.

³⁾ Uvoz maslaca 1967. bio je iz Čehoslovačke, Mađarske, Rumunije, ali najviše iz SSSR-a.

Tabela 4

BILANS PROIZVODNJE I POTROŠNJE MASLACA

Godina	Proizvodnja tona	Uvoz tona	Izvoz tona	Raspoloživo tona	Ukupna potroš. tona	Po glavi stanov. kg
1959	11.508	—	14,7	11.493,3	14.000	0,7
1960	10.765	—	0,5	10.764,5	13.000	0,7
1961	10.798	—	28,1	10.769,9	15.000	0,8
1962	5.282	—	22,5	5.259,5	16.000	0,8
1963	2.844	2.432,9	—	5.276,9	22.000	1,1
1964	3.912	2.650,8	—	6.562,8	17.000	0,9
1965	4.508	275,4	—	4.783,4	16.000	0,8
1966	6.697	1.333,8	—	8.030,8	n.p. *)	n.p.
1967 ¹⁾	5.511	4.270,5	—	9.781,5	n.p.	n.p.

¹⁾ Izvor podataka: STJ-1967.

*) Još nema zvaničnih podataka.

te godine je uvezeno gotovo 2500 tona. Od tada uvoz maslaca nije ni prekidan sve do prošle godine, odnosno početka ove godine. Analizirajući i upoređujući podatke o proizvedenim i uvezenim količinama maslaca u periodu 1963/67. pažljivom posmatraču se ne može oteti jedan pouzdan i konkretan zaključak. Naime, od god. 1963. kada je proizvodnja maslaca na industrijski način počela znatno brže da raste, nego što je bio slučaj u periodu do 1959/62., proizvodnja kod individualnih gazdinstava počinje naglo da opada. Ova ekonomska zakonitost bila je praćena i uslovljena uslovima u proizvodnji mleka, jer se

period opadanja proizvodnje maslaca vremenski poklapa s opadanjem proizvodnje mleka na privatnim gazdinstvima. Prema tome, analogija ovih događaja još više potvrđuje pretpostavke i skladne odnose registrovanih brojki o proizvodnji maslaca u domaćoj industriji i tempu izvoza-uvoza maslaca u posmatranom periodu. U ovim pretpostavkama se svakako mora poći od činjenice, da je u posmatranom periodu individualni proizvođač trošio za svoje sopstvene potrebe, iste količine mleka kao i pre toga. Čini nam se da ćemo se složiti u tome, da je jugoslavenski proizvođač mleka, prirodni proizvođač i da je od proizvedenih količina prvo podmirivao svoje potrebe, a samo prividno viškove iznosio na tržište. Sporno može biti samo to, koliko je i kako iznosio viškove na tržište, u obliku svežeg mleka ili prerađevina i kojih! Prema citiranim podacima, međutim, izgleda da se do god. 1963. više orijentisao na proizvodnju maslaca za tržište umesto svežeg mleka. U svakom slučaju jedno je sigurno, a to je, da je tempo masovne proizvodnje maslaca na individualnim gazdinstvima dosta oscilirao i da je takva proizvodnja vršila određeni pritisak na stanje tržišta maslaca u zemlji. Teško je kategorički tvrditi koliko je tako kolebljiva proizvodnja uticala i na uvoz maslaca u periodu 1963/67, ali se svakako ne bi mogla sasvim i zanemariti.

Uglavnom tako stvoreni fond maslaca od proizvedenih i uvezenih količina, služio je kao baza za snabdevanje tržišta i dimenzionirao je, kako ukupnu potrošnju maslaca u zemlji tako i po glavi stanovnika, (tabela 4). Pre svega, ni podaci o potrošnji maslaca u našim zvaničnim publikacijama, ne slažu se s podacima međunarodnih statističkih revija.⁴⁾

Tabela 5

POTROŠNJA MASLACA U JUGOSLAVIJI
prema inostranim publikacijama

Godišnja potrošnja maslaca po glavi stanovnika u kg	Prosek potrošnje			
	1960/62	1963/65	1964	1965
	1,2	1,2	1,3	1,2

Upoređujući podatke o proizvodnji i potrošnji maslaca u zemlji, uočljivo je da su oni prilično kontradiktorni. Naime, u periodu 1959/62. kada je proizvodnja maslaca bila u slabom padu, potrošnja je postepeno rasla. I obrnuto, kada je domaća proizvodnja maslaca bila vrlo niska i kada smo bili prinuđeni da uvozimo izvesne količine maslaca, potrošnja je počela da raste. Jednom rečju, bitnih kolebanja iz godine u godinu, u pogledu potrošnje maslaca nema, sem da je potrošnja i dalje u postepenom padu. Na osnovu ovih podataka, ukazali bi još na jedan zaključak koji se očigledno nameće. U oba slučaja, i kod proizvodnje i kod potrošnje god. 1963. javlja se kao prekretnica, s najmanjom proizvodnjom maslaca u domaćoj industriji i s najvećom potrošnjom, ukupno i po glavi stanovnika. Iz podataka se ne bi moglo zaključiti da je bilo toliko prenosnih zaliha da bi se ovakav trend razumeo. Ni sama bilansna metoda za izračunavanje potrošnje maslaca ne uliva mnogo poverenja u pouzdanost podataka. Prema tome, koliko se ovakvim podacima može obratiti pažnja i na osnovu toga izvući neki zaključak o tome, da li treba uvoziti maslac ili ne, stvar je čitaoca. Nama se čini, da bi svaki zaključak na osnovu ovih podataka, mogao biti samo alternativan.

Zadnjih nekoliko godina se praktikuje da se u nekim zemljama kao pouzdani indikator, o položaju maslaca na nacionalnim tržištima i njegovim

eventualnim perspektivama, uzimaju uporedni podaci o proizvodnji i potrošnji maslaca i margarina, (tabela 6).

Iako se proizvodnja margarina daleko pouzdanije prati kroz statističke informacije nego što je slučaj s maslacem, jer je mnogo manji broj proizvođača, pa analogno tome i mnogo lakše sprovesti organizovano praćenje proizvodnje, ipak se iz podataka vidi da je stopa rasta maslaca, 4,96 daleko iza stope rasta margarina od 19,4. Prema tome, proizvodnja margarina u posmatranom periodu je porasla za 2,5 puta a maslaca samo za 1,5 puta. I pored toga što su ovi podaci prilično ubedljivi o izmenjenom odnosu maslaca i margarina na tržištu i da ih ne bi trebalo sasvim zanemariti u sklopu ovih razmatranja, ipak se na osnovu toga ne bi mogao doneti neki zaključak da li treba uvoziti maslac ili ne, ali se svakako može zaključiti, da bi potrošnju maslaca na domaćem tržištu, trebalo daleko više forsirati. Svakako ovde ne bi trebalo izgubiti iz vida i kretanje prosečnih maloprodajnih cena maslaca i margarina.

Tabela 6

UPOREDNI PREGLED PROIZVODNJE MASLACA I MARGARINA

Godina	Proizvodnja maslaca		Proizvodnja margarina	
	količina tona	indeks 1959 = 100	količina tona	indeks 1959 = 100
1959	2553	100	8.999	100
1960	3150	123,4	9.496	105,5
1961	3310	129,7	11.373	126,4
1962	3470	135,8	15.206	169,0
1963	2070	81,2	17.944	199,3
1964	3209	125,7	21.078	234,3
1965	3895	152,6	22.801	253,4
1966 ¹⁾	5874	230,6	24.392	270,4
1967	5511	215,9	n.p. ²⁾	n.p.

¹⁾ Izvori podataka: SGJ-1967.

²⁾ Podaci nisu još objavljeni.

Tabela 7

PROSEČNE CENE MASLACA I MARGARINA NA MALO

	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966
maslaca N. d								
1/4 kg (paklica) *)	6,57	7,36	7,88	2,19	2,68	3,04	4,47	4,31
	indeks 1962 = 100				122,4	138,9	204,1	196,9
margarina N. d								
1/4 kg (paklica)	0,78	0,78	1,03	1,11	1,11	1,17	1,47	1,78
	indeks 1962 = 100				100	106	113,2	160,04

*) SGJ-1967. Cene maslaca do 1962 za 1 kg.

Prosečne cene za jednu paklicu maslaca na malo porasle su u 1966. za 96,9% u odnosu na 1962, a kod margarina za 60,4%. Podaci o prosečnim cenama za maslac i margarin na malo ne kažu mnogo ukoliko se ne bi uzeli u obzir i ostali faktori, koji su tesno povezani s kretanjem cena na tržištu, a o kojima će biti reči u daljem izlaganju.

NEKI ASPEKTI O SITUACIJI MASLACA NA INOSTRANOM TRŽIŠTU

Možda će nam neki podaci o situaciji maslaca na evropskom tržištu pružiti više mogućnosti da objektivnije sagledamo položaj maslaca na domaćem tržištu. Situacija u pogledu realizacije maslaca u toku 1963. i 1964. se znatno popravila. To je uticalo da je i proizvodnja maslaca u 1964. i 1965. u Evropi bila veća nego što je relativno porasla proizvodnja mleka. Tako je proizvodnja maslaca u zapadnoj Evropi porasla za 6% u 1966. u odnosu na 1965. i time je premašena najveća proizvodnja maslaca iz 1962. Najveći porast zabeležen je u Francuskoj za 27% i Zapadnoj Nemačkoj za 16%. Posebno bi trebalo istaći situaciju maslaca na engleskom tržištu. Kao što je poznato, Engleska je tradicionalni i najveći uvoznik maslaca. Međutim, proizvodnja maslaca u ovoj zemlji doživljava pravi »preporod«, jer je u 1965. porasla za 45% u odnosu na 1964. godinu. Znači od uvoznika postepeno se pretvara u proizvođača. Slična se situacija odigrava i na istočnom tržištu, jer je u svima zemljama istočne Evrope došlo do prave ekspanzije u proizvodnji maslaca u toku 1965. Izuzetak čini samo Mađarska gdje je proizvodnja nešto opala u odnosu na 1964. Prosečno povećanje proizvodnje u ovim zemljama iznosilo je 14% u 1965. prema 1964. U nekim zemljama to povećanje je znatno veće, npr. u Rusiji 25% a u Rumuniji čak i 68% u odnosu na period 1958/62.

U proseku, proizvodnja maslaca za prvih osam meseci 1966. je porasla za 7%. Rezimirajući ova kratka izlaganja, situacija je uglavnom takva, da je proizvodnja maslaca u svima zemljama u porastu i to rapidno.

Ovakav tempo proizvodnje je očigledno doveo i do povećanja stokova maslaca, kako na zapadnom tako i na istočnom tržištu. Tako npr. početkom septembra 1966. u 13 evropskih zemalja stokovi su iznosili 325 000 tona ili za 6% više nego prethodne godine. Samo Francuska je u to vreme imala na lageru oko 96 700 tona maslaca. S druge strane, potrošnja maslaca ne samo što se nije povećala ni u jednoj zemlji, već pokazuje tendenciju stagnacije, pa čak i postepeni pad potrošnje. Izuzetak čini SSSR.

Tabela 8

POTROŠNJA MASLACA U EVROPI

Oblast	1963	1964 000 tona	1965
zemlje Evrope (ZET)	1.172	1.161	1.156
ostale zemlje zapadne Evrope	806	820	821
zemlje južne Evrope (sem Italije)	150	151	152
svega zemlje zapadne Evrope	2.128	2.132	2.129
istočna Evropa	468	408	449
SSSR ^{a)}	822	825	1.036

Iz ovih se podataka vidi, da je samo SSSR proizveo u 1965. više maslaca nego što je u zemlji potrošeno, 184 000 tona. Viškovi maslaca u SSSR su svakako još više porasli u toku god. 1966. i 1967.

U takvoj situaciji sve zemlje su forsirale izvoz maslaca po svaku cenu, pa čak i one koje dotle nisu bile poznate kao zemlje izvoznice maslaca. Ponovo se uvode ekstra eksportne premije, kako bi se pokrili gubici na izvozu u pore-

đenju s prodajnim cenama na domaćem tržištu. Mnoge zemlje preduzimaju i posebne ekonomske mere samo da bi zadržale izvozni kontingent maslaca. Zemlje ZET-a premiraju izvoz maslaca u treće zemlje sa subvencijama čiji se iznosi kreću od 50—100 dolara za svaki 100 kilograma maslaca. Danska je npr. planirala da isplati na ime subvencija za izvoz maslaca u ekonomskoj 1966/67. sumu od 2,8 miliona dolara, samo da bi se održala na engleskom i zap. nemačkom tržištu. Preduzela je i posebne mere da bi uvek osigurala proizvodnju svežeg maslaca za tržište. Tako je za zimsku sezonu 1966/67. konzervirala oko 2000 tona pavlake, (duboko smrzavanje) koju je upotrebila za mešanje sa svežom pavlakom u toku zime, kada je proizvodnja mleka opala.

Zapadna Nemačka je za izvoz maslaca u 1966. odobrila smanjenje proizvodne cene za 20—30 dolara za 100 kilograma maslaca, ukoliko se izvozi kao maslac, ili 75 dolara ukoliko se upotrebi za preradu, (mešavina) za druge proizvode. Izvoz maslaca iz zemalja članica ZET-a bio je u 1965. veći za 45% nego prošle godine, dok je uvoz maslaca od trećih zemalja u isto vreme opao za 7%. Za nas je svakako najinteresantnije italijansko tržište u okviru ZET-a. Italija uvozi znatne količine maslaca. Tako je 1965. uvezla samo iz Zapadne Nemačke 10 000 tona i iz Belgije 900 tona maslaca. Međutim, već u prvoj polovini 1966. tražila je energično da joj se smanji kontingent čak i iz zemalja članica ZET-a za 18% u odnosu na 1965. Uglavnom italijansko tržište se sasvim orijentisalo na uvoz maslaca iz područja ZET-a odakle podmiruje preko 85% svojih uvoznih potreba.

Slična je situacija i na istočnom tržištu. Prema podacima o prometu maslaca u SSSR-u se vidi da je ceo izvoz orijentisan na zemlje istočne Evrope i da se vrlo neznatne količine uvoze ili izvoze u druge zemlje.

Tabela 9

PROMET MASLACA U SSSR-U

u 000 m. t.

	I z v o z			U v o z		
	Prosek			Prosek		
	1960/62	1964	1965	1960/62	1964	1965
Ukupno	54,2	25,3	43,0	5,0	4,2	5,8
U tome:						
Čehoslovačka	11,9	7,5	9,9	—	—	—
Istočna Nemačka	39,6	15,6	19,7	—	—	—
Finska	—	—	—	—	1,4	3,0
Poljska	1,2	—	0,9	0,4	0,4	0,4
Kuba	1,2	1,9	5,9	—	—	—
Mongolija	—	—	—	2,7	2,1	2,1
druge zemlje *)	0,3	0,3	6,6	1,9	0,3	0,3

*) SSSR Statistical Yearbooks.
1 m. t. = 0,984 tone.

Iako ne raspoložemo s podacima o prometu maslaca u SSSR-u za poslednje dve godine, ipak se može predpostaviti, da sve istočno-evropske zemlje, a naročito SSSR, vrše ogroman pritisak u pogledu izvoza maslaca, ne samo na evropsko već i na severno-američko tržište. Nama se čini, da ni jugoslavensko tržište maslaca nije moglo biti sasvim pošteđeno od ovog pritiska.

Poljska takođe nastoji da očuva svoje tradicionalne pozicije koje je stekla na zapadnom tržištu u pogledu izvoza maslaca, pa je ipak u 1965. izvezla manje maslaca za 8,5% u odnosu na prethodnu godinu.

Prema tome, opšta situacija maslaca na tržištu je takva da su cene u stalnom padu, čak i za novo-zelandski maslac, koji se smatra da je najboljeg kvaliteta. Na najvećoj londonskoj berzi za maslac, cene ovog maslaca su pale od 350 šilinga marta 1965. na 300 šilinga aprila 1966. za cwt (50,8 kg), a danskog maslaca od 392 na 363 šilinga. Tako zvane slobodne cene maslaca za nekontingentirane robne kontingente su međutim, još više u padu, od 90 US dolara za 100 kilograma u 1965. pale na 48 US dolara novembra 1966. isto za 100 kilograma maslaca.

Ovako stvorena situacija maslaca na svetskom tržištu je dovela dotle da su zemlje članice ZET-a preduzele posebne mere za zaštitu svoga ekonomskog područja i propisale izvanredne zaštitne premije za maslac čiji se iznosi vide iz priložene tabele.

Tabela 10

ZAŠTITNE PREMIJE ZA MASLAC NA PODRUČJU ZET-a
(US dolara za 100 kilograma)

	1964/65	1965/66	1966/67
Belgija	196,00	195,00	195,00
Francuska	165,53	168,35	170,00
Zap. Nemačka	169,50	170,00	170,00
Italija	149,60	149,60	158,00
Holandija ²⁾	119,75	129,69	143,00

Koliko se daleko ide u tome, najbolje se može videti iz najnovije odluke ZET-a, da će zaštitne premije za maslac od 1. aprila 1968, pa na dalje iznositi 15 US dolara, a to je svega 8% manje nego što iznosi puna cena koštanja maslaca. Zemlje koje premiraju izvoz maslaca prinuđene su da regulišu putem raznih subvencija i cenu obranog mleka, bilo da se troši u tečnom stanju ili kao obrano mleko u prahu. Visina ovih subvencija se kreće od 1,38 US dolara za 100 kg ako se mleko troši u tečnom stanju za ishranu stoke ili 15 US dolara ako se troši za istu svrhu kao mleko u prahu. Uglavnom kao baza za određivanje visine ovih subvencija, služe cene drugih proteinskih hraniva za stočnu hranu. Znači misli se o tome, da obrano mleko bilo tečno, ili u prahu bude najkonkurentnija namirnica za stočnu hranu u pogledu sadržaja proteina.

Svi su ovi podaci, kao i mnogi drugi, manje više, poznati svima onima koji se bave ovom problematikom, ali smo ih ipak citirali, kako bi nam olakšali da daleko realnije i neposrednije sagledamo situaciju maslaca na evropskom tržištu i njegovo mesto, značaj i ulogu na domaćem tržištu.

Izvori podataka :

¹⁾ Review of The Agricultural Situation in Europe at the End of 1966., Volume II. United Nation New York, 1967, page 187—245.

²⁾ SSSR Statistical Yearbooks.

³⁾ La Commission de la Communauté économique européenne.